

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ

ರವಿವರ್ಮ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದ ಒಂದು ನಗ್ನಚಿತ್ರದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ದೂರು ನೀಡಿದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೋರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ರವಿವರ್ಮನಿಗೆ ಸೋಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ ರೂಪದರ್ಶಿ ಸುಗಂಧ ಅತ್ಯಂತ ಬೇಸರದಿಂದ ವಿಷ ಸೇವಿಸಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಹಾಯಕನೊಬ್ಬ ರವಿವರ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸುಗಂಧಾಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದ ಸುಗಂಧಾ ರವಿವರ್ಮ ಬಂದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಕೊನೆಯ ಆಸೆ ಈಡೇರಿಸುತ್ತಿಯಾ ರವಿ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ತಾನು ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದೆ ಎಂದಾಗ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಲೆ ಇಟ್ಟು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲೇ ಅಸು ನೀಗುತ್ತಾಳೆ. ಭಾರವಾದ ಹೃದಯ ಹೊತ್ತ ರವಿವರ್ಮ ವಾಪಸಾಗುತ್ತಾನೆ.

ರಾಮವರ್ಮ ನನ್ನ ಸ್ವುಡಿಯೋಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ರಾಮವರ್ಮ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಒಳ್ಳೆಯ ಚಿತ್ರ ಕಲಾವಿದ. ನನ್ನ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಕಲೆ ಹರಿದಿದೆ ಫೈನಾ. ನಾನು, ರಾಜ, ರಾಮವರ್ಮ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡೆವು. ಗೋದವರ್ಮ ಸಂಗೀತ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ. ಮಂಗಳ ಮತ್ತು ನಾನು ಅಮ್ಮನಂತೆ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲಿತೆವು. ಮಂಗಳ ಒಳ್ಳೆಯ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದ ಕೂಡ. ಇನ್ನು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಯಾವ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿ ಪಡೆಯುವರೋ ನೋಡಬೇಕು!

ಊಟವಾದ ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಸ್ವುಡಿಯೊ ಕೆಲಸ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ರಾತ್ರಿ ಮಲಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಮಗು ನನ್ನ ಪಕ್ಕ ಮಲಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಜೋಗುಳ ಹಾಡುತ್ತಾ ಮಲಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುವ ಮಗುವನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ಒಂದು ಆನಂದ. ಪಾಚನ್ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ 'ಕೊಚ್ಚೆ! ನೀನು ಬೊಂಬಾಯಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ 'ಮಿಸ್' ಕಾಣಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆಯಲ್ಲಾ! ನೋಡು ಈಗಿಷ್ಟು ಆನಂದದಿಂದಿದ್ದೀ! ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬೇಕು ಕೊಚ್ಚೆ.' ಅವನ ಮಾತು ಖಂಡಿತಾ ನಿಜ. ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಅತ್ಯಂತ ತೃಪ್ತಿಯ ದಿನಗಳಾಗಿದ್ದವು ಫೈನಾ ಈ ಎಂಟು ತಿಂಗಳು! ಭಾವುಕನಾಗಿ ರವಿವರ್ಮ ಹೇಳಿದಾಗ ನನಗೂ ಕಣ್ಣುಂಬಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯವನ್ನು ಸ್ವೆಚರ್ ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ನೋಡಲು ರವಿವರ್ಮ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಭೇಟಿಯಿತ್ತು. 'ರವಿವರ್ಮ ಸ್ವುಡಿಯೊ' ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ನಾಮಫಲಕ ಕಂಡು ಅವನು ಬೆಚ್ಚಿದ. 'ಇದೇನು ಸ್ವೆಚರ್, ನೀನು ಹೆಸರನ್ನೇಕೆ ಬದಲಿಸಿಲ್ಲ?'

'ರಾಜಾ ಸಾಹೇಬರೇ, ಅದು ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಈ ಸ್ವುಡಿಯೋವನ್ನು ನಾನು ನಡೆಸಲಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಬಲ್ಲೆ' ಎಂದ ಸ್ವೆಚರ್.

ಮದರಾಸಿನ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ರವಿವರ್ಮನಿಗೆ ಅಪ್ಪನ ಬಂದಾಗ ನಾನು ಹೇಳಿದೆ 'ರವಿ, ಇಷ್ಟು ದಿನ ಪುರಾಣದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅರಮನೆಯವರ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಸಾಕಷ್ಟು ರಚಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಇನ್ನು ಹಲವು ದಿನ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆ. ಷೈಲಾಕ್‌ನಂತಹ ಕೃಪಣ, ನಿವೃತ್ತ ಸೈನಿಕ, ಲಂಬಾಣಿ, ರೈತ ಹೆಂಗಸು, ಭಿಕ್ಷುಕಿ, ಇಂತಹ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ನೋಡು. ಈ ಬಾರಿ ಮದರಾಸಿಗೆ ಅದನ್ನೇ ಕಳುಹಿಸು.'

'ನಿಜ, ನನಗೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪದಕಗಳು, ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಾಗಿ

ಚಿತ್ರ ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮಾನಂದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ' ಎಂದ ರವಿವರ್ಮ. 'ರವಿ, ನಾನೊಂದು ಮಾತು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಎಂಬುದು ಇರಲೇಬಾರದು. ಅವನು ತನ್ನ ಕಲೆಯನ್ನು ಮಾರಲೂಬಾರದು. ಪ್ರತಿದಿನ ಅವನು ಹೊಸಹೊಸದಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು, ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಆಗಲೇ ಅವನ ಬದುಕಿಗೊಂದು ಅರ್ಥ' ಎಂದೆ.

ಮದರಾಸಿನ ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ರವಿವರ್ಮನಿಗೆ ಎರಡು ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪತ್ರಗಳು ದೊರಕಿದವು. ರಾಜವರ್ಮನ 'ಹುಸೇನ್ ಸಾಗರ್ ಕೆರೆ' ಎಂಬ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ ಪದಕ ಬಂದದ್ದು ನೋಡಿ ರವಿವರ್ಮ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷಿಸಿದ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿಯವರು ಬಂದು ರವಿವರ್ಮನಿಗೆ 'ಕೈಸರ್‌ಐಹಿಂದ್' ಬಿರುದನ್ನು

ನೀಡಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ನಿರ್ದರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಅದುವರೆಗೂ ಆ ಬಿರುದು ಬರೀ ರಾಜಮನೆತನದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದನಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿರುವುದು ಅದೇ ಮೊದಲು! ನನಗಂತೂ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಸಾಧ್ಯ ಖುಷಿ ಪತ್ತಿಕೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಅದೇ ಸುದ್ದಿ. ರವಿವರ್ಮನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಅಭಿನಂದಿಸುವವರ ಸಾಲುಸಾಲೇ! ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಗೌರವ ಬಿರುದು 'ರಾಜಾ' ಎಂಬುದನ್ನು ರವಿವರ್ಮನಿಗೆ ನೀಡಿದಾಗ ಅವನು ಹೇಳಿದ 'ನಾನಿಗೆ ತಿರುವನಂತಪುರದ ರಾಜನ ಮೇಲೆ ಈ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲವೇ!'

ರವಿವರ್ಮ

ಬಿರುದುಗಳು, ಪುರಸ್ಕಾರಗಳು ಒಂದರ

ಶಂತನು-ಗಂಗಾ